

Андрій БОЙКО-ГАГАРІН

ЗНАХІДКА МОНЕТИ БОЛЕСЛАВА II СМІЛИВОГО (1058–1080) НА КИЇВЩИНІ

FINDING OF A COIN OF BOLESLAW II THE BOLD (1058–1080) IN THE KYIV REGION

У грошовому обігу часів Русі одночасно перебував широкий ряд монет різноманітних емітентів, тобто система грошового обігу була повністю відкрита та не регулювалась політично ні до, ні після утвердження давньої руської держави. На грошовому ринку допускались в обіг будь-які іноземні монети, а також використовувались вільно їх будь-які фрагменти, монетний лом та монети із слідами неекономічного використання.

Попри усталену у вітчизняній нумізматичній літературі думку про те, що в історії грошового обігу України був так званий «Безмонетний період», поодинокі та скарбові знахідки дрібних монет все ж таки відомі. Варто погодитись з думкою професора Сергія Георгійовича Кулешова про те, що грошовий ринок у зазначений період характеризувався присутністю великої кількості монет, які служили еквівалентом обміну та інструментами торгівлі¹², що підтверджується численними знахідками європейських брактеатів та денаріїв X–XI століть. Ці монети також використовувалися і як зразки виготовлення підробок¹³.

Враховуючи той факт, що в період т. зв. «Безмонетного періоду» очевидно кількість дрібної монети зменшується та відчувається суттєвий монетний голод, але сама монета як інструмент обміну не зникає повністю, а відповідно кожна знахідка монет цього періоду на території України є надзвичайно важливою та потребує окремої уваги. Введення в науковий обіг більшої кількості достовірних знахідок X–XII століть дозволить сучасній науці спростувати існування в історії грошового обігу України т. зв. «Безмонетного періоду».

У жовтні 2024 року автору стало відомо про знахідку¹⁴ монети Болеслава II Сміливого (1058–1080) у Фастівському районі на Київщині (Рис. 1). На лицьовій стороні монети зображено портрет короля вліво із мечем у руці. На реверсі брама із трьома вежами з куполами¹⁵.

¹² Кулешов С. Г. Находки «скандинавских подражаний» монетам английского короля Этельреда II на территории Украины. Материалы докладов и сообщений международной нумизматической конференции «Эпоха викингов в Восточной Европе в памятниках нумизматики VIII – XI вв.». Санкт-Петербург, Старая Ладога, 18-20 апреля 2014. С. 194-201.

¹³ Кулешов С. Г., Бойко-Гагарін А. С. Знахідки фальшивих денаріїв англійського короля Етельреда II на території України. Пам'ятки: археографічний щорічник / Держ. архів. служба України, УНДІАСД. К., 2013. Т. 14. С. 163-167.

¹⁴ Висловлюємо подяку Володимирі Васильовичу Чоколовцю за повідомлення про знахідку – Андрій Бойко-Гагарін.

¹⁵ Kopicki E. Ilustrowany skorowidz pieniedzy polskich i z Polska związanych. Część 1. Warszawa: Polskie Towarzystwo Numizmatyczne. Zarząd Główny, 1995. #27

Рис. 1. Польща, Болеслав II Сміливий (1058–1080), денарій.
Передано до зібрання Музею грошей Національного банку.

Болеслав II Сміливий (1058–1080) був внуком київського великого князя Володимира I Святославича (979–1015). Очевидно, що монета потрапила на Київщину в результаті військової акції 1069 року, коли війська короля Болеслава II виступили в підтримку великого князя київського Ізяслава Ярославича (1054–1068, 1069–1073, 1077–1078, який втратив престол у 1068 році.

В контексті цієї знахідки варто також згадати монети польського короля Болеслава I Хороброго (992–1025), які несуть на своєму полі легенду кирилицею. Враховуючи той факт, що Болеслав I Хоробрий був тестем Святополка Ярополковича (1015–1016, 1018–1019) і допомагав київському князю у боротьбі проти Ярослава Володимировича (1019–1054), виникало припущення про карбування монети з кириличними написами в Києві під час короткострокового зайняття міста поляками у 1018–1019 роках¹⁶. Натомість всі відомі знахідки цієї монети зафіксовані на території сучасних Польщі та Данії.

Враховуючи знахідку у Фастівському районі рідкісної і досить нехарактерної для Київщини монети Болеслава II Сміливого (1058–1080), не можна виключати, що в майбутньому дослідників чекають нові знахідки також інших ранніх польських монет.

Джерела та література

1. Kopicki E. Ilustrowany skorowidz pieniedzy polskich i z Polska związanych. Część 1. Warszawa: Polskie Towarzystwo Numizmatyczne. Zarząd Główny, 1995. 397 s.
2. Кулешов С. Г. Находки «скандинавских подражаний» монетам английского короля Этельреда II на территории Украины. Материалы докладов и сообщений международной нумизматической конференции «Эпоха викингов в Восточной Европе в памятниках нумизматики VIII – XI вв.». Санкт-Петербург, Старая Ладога, 18-20 апреля 2014. С. 194-201.

¹⁶ Толстой И., Кандаков Н. Русскія древности въ памятникахъ искусства. Вып. 4. Христианскія древности Крыма, Кавказа и Киева. Съ 168-ю рисунками в текстѣ. С.-Петербургъ, 1891. С. 170.

3. Кулешов С. Г., Бойко-Гагарін А. С. Знахідки фальшивих денаріїв англійського короля Етельреда II на території України. Пам'ятки: археографічний щорічник / Держ. архів. служба України, УНДІАСД. К., 2013. Т. 14. С. 163-167.

4. Толстой И., Кандаков Н. Русскія древности въ памятникахъ искусства. Вып. 4. Христіанскія древности Крыма, Кавказа и Кіева. Съ 168-ю рисунками в текстѣ. С.-Петербургъ, 1891. 176 с.